

УДК 801.81 (477.62)

А. Є. ЖУКОВ, І. О. КУДРЕЙКО
Донецький національний університет

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЕРГОНІМІВ М. МАКІЇВКИ

У статті розглянуто поняття «ергоніми» та їхня специфіка, зокрема проведений лексико-семантичний аналіз на фактичному матеріалі м. Макіївки; особливу увагу приділено еволюції поглядів науковців з досліджуваної проблеми крізь призму попередніх здобутків українського мовознавства.

ергонім, ергонімія, топоніми, соціоніки, онім, апелятив, номінація

Історично-часова плинність і зумовлені нею процеси змінюваності та непостійності в усіх галузях народного господарства впливають на динаміку росту різних об'єктів власності (заводів, фабрик, фірм, організацій, товариств тощо). Особливий інтерес становлять ці ділові об'єднання на сучасному етапі розвитку, тому що їх кількість збільшується чи не з геометричною прогресією. Однак досі комплексно не досліджено найменування ділових об'єднань, хоча потреба в цьому очевидна. Таких власних назв у містах значна кількість, і це спричиняє багато проблем з їх упровадженням у широкий обіг. Це зумовлює актуальність обраної теми.

Мета дослідження полягає у виявленні та систематизації ергонімів м. Макіївки, визначенні їх лексико-семантичних типів.

Протягом часу відбуваються різноманітні зміни в суспільстві. Соціальні зміни в регіоні кінця ХХ – поч. ХХІ ст., нові шляхи розвитку вітчизняної економіки спровокували появу великої кількості підприємств різного функціонального профілю (ділових об'єднань людей, комерційних об'єктів, культурних, спортивних закладів тощо). Цілком логічно, що кожне з них вимагало своєї назви – ергоніма. Такі назви стають дедалі більш різноманітними, важливими і невід'ємними у сучасному українському мовленні: літературному, рекламному, народно-побутовому [7, с. 151]. Сьогодні в ергонімії спостерігаємо «номінаційний вибух», своєрідний «ергонімний бум» (Т. П. Романова, С. О. Шестакова), спричинений розвитком економічних відносин в регіоні, а отже, і виникненням великої кількості різноманітних фірм, організацій, установ, підприємств, виокремлюваних через надання їм власної назви – ергоніма. У наявних вітчизняних і зарубіжних студіях з ергонімії аналізують переважно лексико-семантичний бік відповідних одиниць (праці З. І. Бузиної, І. Г. Долгачова, Л. В. Дубровіної, Ю. О. Карпенка та ін.), ергонімію різних ареалів української мови представлено в працях О. О. Белея (ергонімія Закарпаття), Н. В. Кутузи (ергонімікон м. Одеси), С. О. Шестакової (ергонімія Харківської та Сумської областей, частково м. Києва, Полтави, Львова), М. М. Цілини (ергонімія м. Києва) [1, с. 13]. В ономастичній літературі вперше дала визначення терміну «ергонім» Н. В. Подольська. Дослідниця зазначала, що «ергонім – це власне ім'я ділового об'єднання людей, в тому числі союзу, організації, установи, корпорації, підприємства, суспільства, закладу, гуртків» [8, с. 66]. Більшість науковців вважає, що ергоніми посідають проміжне місце між топонімами та соціоніками. Такої думки дотримується, наприклад, О. В. Суперанська. Вона наголошує, що «через свою прив'язаність до місця ергоніми зближуються з топонімами, а завдяки зв'язку з професійно об'єднаними групами людей – з позначенням колективів – соціоніками» [8, с. 65]. На думку Б. З. Букчиної, ергоніми – «це умовний термін на позначення об'єднаних назв різних соціальних груп людей, а саме – міжнародних, державних, проспілкових, суспільних, кооперативних та ін.» [8, с. 67]. До цієї групи вона зараховує й назви виробничих організацій (установ), а наближеність ергонімів до топонімів дослідниця вбачає в їх співвідношенні з назвами приміщень. З огляду на те, що деякі об'єкти ергонімної номінації співвідносні з низкою окремих понять (ергоніми позначають і людей, і приміщення, і діяльність),

О. В. Суперанська пропонує вважати такі назви установ, спільнот, об'єднань, органів періодичної преси, компаній тощо комплексними ергонімними об'єктами.

Отже, у нашій роботі ергонімом є власні назви комерційних підприємств, які посідають проміжне місце між топонімами та соціоніками.

На Донеччині питанням ергонімії присвячено праці Є. С. Отіна, Г. П. Лукаш, Б. І. Моторіна та ін. Розглянуто переважно питання конотаційного аналізу онімів, їх мотивованість (Г. П. Лукаш). Також приділено увагу розгляду російської ергонімії, питанням семантичної характеристики терміна, конотації власних імен (Є. С. Отін) [5, с. 156]. Слід відзначити, що більшість дослідників обирає провідною темою дослідження семантичної класифікації ергонімів. Наше дослідження присвячено розгляду типології ергонімів на лексико-семантичному рівні. Джерелом для написання стали різні писемні матеріали, зокрема телефонні довідники міста Макіївки. Фактичний матеріал збирався і шляхом особистого спостереження, обстеження рекламної продукції підприємств міста протягом 2014 року. Усього зібрано 400 ергонімів – назв комерційно-виробничих підприємств.

Особливу увагу приділено класифікації назв за джерелами виникнення: 1) ергоніми відонімного походження; 2) ергоніми відапелятивного походження.

Твірною базою ергонімів відонімного походження найчастіше виступають антропоніми. Похідною основою подібних ергонімів виступають імена, прізвища власників підприємств: «Діана», «Марина», «Кузьмич», «Еллі», «Ольга», «Ніна» та под.

Відантропонімні ергоніми представлені власне українськими прізвищами: «Беденко», «Бондарчук», «Малинович» та ін., а також іншомовними: «Роксолана», «Маркович», «Клеопатра». Також похідною основою назв підприємств виступають загальновідомі імена, прізвища історичних осіб та інших відомих особистостей: «Мономах», «Щирак», «Король» та ін. Широко використовується іншомовна форма імені: «Алекс», «Брюс», «Давид» тощо [3, с. 56]. Серед топонімічних назв, що функціонують як назви підприємств, в окрему групу варто виділити гідроніми: «Дніпро», «Рось», «Калька», «Либідь». Характерно, що серед гідронімів, які виступають назвами підприємств, не зафіксовано назв озер і морів. Досить продуктивним джерелом найменувань є міфологія. Так серед назв міфологічного походження виділяємо лексеми на позначення міфічних об'єктів та персонажів: «Олімп», «Аїд», «Фенікс», «Пегас», «Валькірії», «Адоніс», «Кассандра» та ін.

Ергоніми відапелятивного походження найчастіше відбивають характер діяльності підприємств: «Інтерфарм», «Сорбус», «Алмаз», «Нова Люкс», «Нова Світ», «Перекотиполе» та ін. [4, с. 14]. Специфіка ергонімів відапелятивного типу полягає в тому, що ці назви відбивають реальні явища або реальні риси того чи іншого об'єкта [8, с. 65]. Не менш важливе місце займає лексика рекламного характеру, спрямована на виникнення певних асоціацій, які у свою чергу зумовлюють відповідні дії з боку споживачів, клієнтів, відвідувачів: «Бест» (з англ. – найкращий), «Ні – Ні» (вища якість), «Берегиня», «Ренесанс» (Відродження), «Мікс», «Оазіс», «Рандеву» тощо. Повний психологічний вплив мають назви з елементом «+», який представлений в літерній чи знаковій формі: «Люкс+», «2000+», «Плюс», «Якість+», «Комфорт+». Знак має певний візуальний вплив на людину і дає установку на додаткові пропозиції [6].

Отже, ергоніми – невід'ємні елементи ономастичної системи, попри наявні суперечливі твердження про їхній лінгвістичний статус – наближення до топонімів, соціонімів, товарних знаків.

Ергоніми, безумовно, належать до класу власних назв, оскільки їм притаманні такі ознаки, як співвіднесення з одиничним денотатом, диференціація однакових речей, наявність трьох аспектів значення – доономастичного, ономастичного, відономастичного, поступова втрата етимологічного значення, особливості акту найменування, специфіка написання, актуалізація в мовленні, віддзеркалювання у свідомості у вигляді уявлень, а не понять, на відміну від загальних назв. Слід зауважити, що більшість назв обирається невипадково. Однак створення назв потребує відповідальності й уваги з боку мовців, які обирають різноманітні джерела їх творення, щоб назви не набували якихось негативних асоціацій чи не завдавали незручності при використанні.

Вивчення ергонімів є невід'ємним складником для подальшої розробки теорії власних назв. Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленому та повному розгляді номінації підприємства різних галузей, систематичному спостереженні іншомовних назв ергонімів із запозиченими елементами.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Белей, О. О. Наскільки українськими є новочасні українські фірмоніми? Про деякі проблеми у сфері власних назв сучасних підприємств [Текст] / О. О. Белей // Дивослово. – 2000. – № 2. – С. 12–14.

2. Карпенко, Ю. А. Специфика ономастики [Текст] / Ю. А. Карпенко // Русская ономастика : сб. науч. трудов / [отв. ред. Ю. А. Карпенко]. – Одесса : Изд-во Одес. гос. ун-та, 1984. – С. 3–16.
3. Кутуза, Н. В. Структурно-семантичні моделі ергонімів [Текст] / Н. В. Кутуза // Записки з українського мовознавства. – Одеса : Астропринт, 2003. – Вип. 13. – С. 91–95.
4. Мікіна, О. Г. Номінаційні процеси в сучасній європейській ергонімії [Текст] : автореф. дис. ... канд. філол. наук / О. Г. Мікіна. – Донецьк, 1993. – 21 с.
5. Отин, Е. С. Из истории русской эргонимии [Текст] / Е. С. Отин // Избранные труды по языкознанию. – Донецьк : Донеччина, 1999. – Т. 2. – С. 155–166.
6. Полосіна, М. Особливості найменувань підприємств м. Донецька та м. Макіївки [Текст] / М. Полосіна // Лінгвістичні студії : Збірник наукових праць. – 2007. – Випуск 15. – С. 523–527.
7. Сидоренко, О. М. Номінаційні процеси в полілінгвальної ергонімії Донеччини [Текст] : дис. ... канд. філол. наук / О. М. Сидоренко. – Донецьк, 2013. – 210 с.
8. Соколова, Л. Н. Типи мотивованості ергонімів (на матеріалі ергонімії м. Києва) [Текст] / Л. Н. Соколова // Мовознавство. – 1993. – № 6. – С. 65–69.

Получено 21.05.2015

А. Е. ЖУКОВ, И. А. КУДРЕЙКО
ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ЭРГОНИМОВ Г. МАКЕЕВКИ
Донецкий национальный университет

В статье рассмотрено понятие «эргонимы» и их специфика, в частности лексико-семантический анализ на фактическом материале г. Макеевки; особое внимание уделено эволюции взглядов ученых по исследуемой проблеме сквозь призму предыдущих достижений украинского языкознания.
эргоним, эргонимия, топонимы, соционики, оним, апеллятив, номинация

ANATOLIY ZHUKOV, IRINA KUDREIKO
LEXICAL-SEMANTIC ANALYSIS OF ERGONYMS OF MAKEYEVKA
Donetsk National University

The article deals with the concept of «ergonyms» and their specificity, in particular lexical-semantic analysis on evidence of Makeyevka; Special attention is paid to the evolution of the views of the scientists on the problem under investigation in the light of previous achievements of Ukrainian linguistics.
ergonym, ergonymy, place names, socionics, names, apellyativ nomination